

Coöperaties en sociale ondernemingen: werk en werkgelegenheid in geselecteerde landen

Inleiding

Een coöperatie wordt gewoonlijk gedefinieerd als een bedrijfsorganisatie die eigendom is van en democratisch wordt gecontroleerd door haar leden en die werkt in het belang van haar leden. Onder een sociale onderneming verstaat men over het algemeen een bedrijfsorganisatie met een sociale missie die werkt in het belang van haar gemeenschap of klantengroep. In deze studie wordt onderzocht welke bijdrage Europese coöperaties en sociale ondernemingen leveren aan het creëren en behouden van banen. Er wordt nagegaan wat de werkgelegenheidsgroei stimuleert en belemmert, hoe de arbeidsvoorraarden zijn, welke ondersteunende maatregelen in geselecteerde EU-lidstaten beschikbaar zijn en hoe met een juist beleid het scheppen van banen kan worden ondersteund.

Beleidscontext

Na de financiële crisis van 2008 en in een context van aanhoudende hoge werkloosheid in de EU bleven coöperaties even goed of beter overeind dan gewone ondernemingen. Coöperaties en sociale ondernemingen werden ook beschouwd als potentiële bronnen van innovatieve oplossingen voor sociaaleconomische uitdagingen die als EU-prioriteiten zijn aangemerkt: inclusieve groei, steun voor regionale economische ontwikkeling, slimme groei, bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, en het creëren van duurzame groei.

Voornaamste bevindingen

Evoluerende vormen van coöperaties en sociale ondernemingen

Deze studie gebruikt de definitie van ‘coöperatie’ van de Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA) en de definitie van ‘sociale onderneming’ van de Europese Commissie. De specifieke wetten en definities verschillen echter van lidstaat tot lidstaat. Het gaat om een dynamische sector waarin voortdurend nieuwe vormen van coöperaties en sociale ondernemingen ontstaan.

Gegevens over sector en prestaties

Volgens de beschikbare statistische gegevens is de sector van coöperaties en sociale ondernemingen het grootst in Italië. Het aantal coöperaties en sociale ondernemingen en bijbehorende banen verschilt aanzienlijk tussen de landen van de casestudie, en de cijfers variëren naargelang van de gegevensbron.

Uit de beschikbare gegevens en de standpunten van de nationale actoren blijkt dat coöperaties en sociale ondernemingen het er sinds de financiële crisis relatief goed hebben afgebracht. De algemene prestaties van coöperaties en sociale ondernemingen en van specifieke soorten van deze organisaties verschillen echter tussen de geselecteerde landen. Met name de sociale coöperaties ging het voor de wind.

Ondersteunende maatregelen

Alle landen ondersteunen de ontwikkeling van coöperaties en sociale ondernemingen via verschillende maatregelen. Het gaat meestal om financiële steun, hulp bij het opstarten en algemene zakelijke ondersteuning. Het effect van de ondersteunende maatregelen op de werkgelegenheid werd als zeer positief beschouwd. Hoewel er veel steun beschikbaar is, waren de managers van de in de casestudy onderzochte organisaties niet geneigd er een beroep op te doen. In plaats van formele bedrijfsondersteunende maatregelen putten coöperaties en sociale ondernemingen vaak liever uit informele steun via verschillende netwerken.

Werkgelegenheidsniveau

In alle in de casestudie onderzochte organisaties nam het aantal banen in de meeste beroepsgroepen en arbeidsstatussen toe. Dit succes in het behouden en scheppen van banen lijkt geen verband te houden met de economische cyclus en de crisis. Andere factoren lijken de werkgelegenheidsresultaten te beïnvloeden, zoals het niveau van organisatorische innovatie, de kwaliteit van het management en overheidsfinanciering.

De kwaliteit van de banen werd door de werknemers van de onderzochte organisaties ingeschat als hoog, zowel in absolute als in relatieve cijfers. Dit komt doordat

arbeidskwaliteit doorgaans een doelstelling van deze organisaties is.

Er was weinig verschil tussen de twee soorten organisaties wat betreft het scheppen van banen of arbeidskwaliteit. Interne factoren droegen bij tot de positieve prestaties van de organisaties, zoals: de structuren en processen voor management, governance en interne besluitvorming; herinvestering van winsten; voorrang aan banen in plaats van aan lonen en winst; gerichtheid op de lange termijn; gedeelde waarden tussen leden, werknemers en vaak ook klanten.

Factoren die van invloed zijn op de werkgelegenheid

Het scheppen en behouden van banen hangt af van commercieel succes en weerspiegelt het vermogen van de organisaties om op de huidige markten te concurreren, om nieuwe markten te betreden en om de goederen en diensten die zij leveren, te ontwikkelen en te verbeteren. Innovatie was de meest genoemde aanjager van werkgelegenheid, gevolgd door het behoud van bestaande markten en klanten en de uitbreiding naar nieuwe markten of het aantrekken van andere soorten klanten. Ook managementvaardigheden en competenties werden genoemd als belangrijke drijvende kracht.

Bezuinigingen op overheidsfinanciering vormden een belemmering, zowel door de vermindering van de beschikbare middelen als omdat er daardoor meer concurrentie was bij aanbestedingen. Hoewel de financiële crisis in sommige organisaties tot banenverlies heeft geleid, zijn er ook nieuwe kansen door ontstaan, die vele organisaties hebben kunnen aangrijpen.

Beleidsadviezen

Uit de resultaten van deze studie blijkt dat coöperaties en sociale ondernemingen kunnen zorgen voor positieve resultaten op het gebied van werkgelegenheid en voor goede banen, en dat ook werkelijk doen. Zij lijken daartoe in staat door personeelsmethoden toe te passen die door vele gewone ondernemingen worden bepleit. Op die manier dragen coöperaties en sociale ondernemingen in aanzienlijke mate bij tot de Europa 2020-strategie voor duurzame en inclusieve groei en tot eerlijk werk zoals vastgesteld in de Europese pijler van sociale rechten.

De feiten wijzen op een noodzaak om coöperaties en sociale ondernemingen op EU-, nationaal en regionaal niveau te ondersteunen en te bevorderen als instrument voor sociaaleconomische ontwikkeling. Dit kan op verschillende manieren:

- **voortzetting van de algemene beleidsondersteuning** door de Europese Commissie en het Europees Parlement;

- **betere afstemming van specifieke steun** – er is misschien geen behoefte aan meer ondersteunende maatregelen, maar de hulp bij het opstarten en de algemene zakelijke advisering zijn ongelijkmatig verdeeld over de EU-lidstaten, en ook de zichtbaarheid en gerichtheid van bestaande steun kunnen beter;
- **verbetering van het profiel van de sector bij** overheidsorganisaties (bijvoorbeeld bureaus voor lokale economische ontwikkeling) en particuliere organisaties (bijvoorbeeld banken), gericht op het stimuleren en vergemakkelijken van de ontwikkeling van bedrijven;
- via verder onderzoek **proberen te begrijpen waarom coöperaties en sociale ondernemingen geen beroep doen op meer steun**, met name steun die specifiek voor de sector bedoeld is – misschien kunnen informele ondersteuningsnetwerken worden gebruikt als kanaal om meer interesse voor de steun te wekken;
- **in openbare aanbestedingen clauses in verband met sociale waarden aanmoedigen** in plaats van de laagste prijs, zodat de druk op de arbeidskwaliteit afneemt;
- **de sector promoten als alternatief voor dienstverlening door de overheid** en coöperaties en sociale ondernemingen stimuleren om in te schrijven op aanbestedingen voor de verlening van openbare diensten;
- **de sector beter integreren in het ondernemings- en bedrijfsonderwijs** zodat jongeren met kennis van zaken voor de sector kunnen kiezen, zowel als beroepskeuze als als zakelijke kans;
- **ondersteuning van de ontwikkeling van managementvaardigheden** binnen coöperaties en sociale ondernemingen via tertiair ondernemings- en bedrijfsonderwijs en managementopleidingen verstrekt door bedrijfsorganisaties/lokale organisaties voor economische ontwikkeling;
- **voortbouwen op de werkzaamheden van de Europese Commissie om duidelijkheid te verkrijgen over de soorten en vormen van coöperaties en sociale ondernemingen** – op die manier kunnen betere gegevens worden verzameld om de ontwikkeling en de impact van de sector te volgen;
- **verbetering van de statistische gegevens over de sector** om landenoverschrijdende analyses en vergelijkingen te vergemakkelijken en degelijke beleidsanalyses mogelijk te maken.

Aanvullende informatie

Het verslag *Cooperatives and social enterprises: Work and employment in selected countries (Coöperaties en sociale ondernemingen: werk en werkgelegenheid in geselecteerde landen)* is beschikbaar via <https://eurofound.link/ef18043>

Onderzoeksleider: Stavroula Demetriades

information@eurofound.europa.eu